

Лизень Є.В.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

МІСІЯ С. ДЕЛЬВІГА ТА УМОВА ПРИПИНЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ ІЗ ПОЛЬЩЕЮ

У статті розкрито причини, що спонукали Головного отамана УНР Симона Петлюру відрядити до окупованого поляками Львова місію, під загальним керівництвом генерала Сергія Дельвіга та провести переговори в справі тимчасового припинення військових дій між УНР і Польщею. Адже, на думку С. Петлюри, такий дипломатичний хід дозволив би позбутися на деякий час одного з супротивників, та сконцентрувати всі наявні сили у боротьбі з більшовиками.

Доведено, що сформована Директорією місія на чолі з С. Дельвігом, повинна була визначити з польською стороною напрямок проходження демаркаційної лінії на польсько-українському фронті, а також провести переговори про тривалий мир та спільну боротьбу проти наступу більшовиків. Разом з тим, українська делегація мала обстоювати лінію Бартелемі, як демаркаційну. У випадку, коли цього не вдалося б досягти, С. Дельвіг повинен був домагатися лінії, що йшла б паралельно лінії пропонованій Ж. Бартелемі якомога менше на схід.

Розкрито хід засідань між українською та польською делегаціями, які проходили з 7 червня 1919 р. по 16 червня 1919 р. у Львові. Підкреслено, що в результаті зазначених переговорів була підписана контроресійна Умова припинення військових дій, яка не була підтримана політичними та військовими керівниками ЗОУНР, оскільки останні вважали, що будь-які домовленості з поляками ведуть до територіальних поступок УНР коштом Східної Галичини. Натомість для С. Петлюри Умова мала стати запорукою успіху у війні з більшовицькою Росією.

Установлено, що польська сторона пішла на підписання Угоди з делегацією УНР, під тиском небезпечної ситуації, що склалася в той час на Галицько-волинському фронті внаслідок розгортання Чортківської наступальної операції УГА. Саме ця обставина, примусила поляків підписати Угоду з українцями з чітко визначеною демаркаційною лінією.

Ключові слова: УНР, С. Дельвіг, Е. Родзевич, місія УНР, ЗОУНР, Польща, С. Петлюра, переговори.

Постановка проблеми. Діяльність місії УНР на чолі з генералом С. Дельвігом та підписана нею Умова припинення військових дій з Польщею, стали наслідком зовнішньополітичної орієнтації С. Петлюри у травні-червні 1919 р. Кінцевою метою переговорів, яку переслідував Головний отаман УНР, мала бути погоджена тимчасова демаркаційна лінія розмежування та спільна боротьба проти більшовицької Росії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначена проблема ще не стала предметом окремих досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Разом з тим, окремі напрацювання досліджуваної проблематики присутні в працях як українських так і польських істориків. В цьому контексті варто виділити роботи таких вчених, як: І. Дацківа, Р. Тимченка, О. Дедика, М. Стахіва та М. Клімецького. Водночас необхідно наголосити, що для дослідження окресленої проблематики є достатня джерельна база, опубліковані документи та історична періодика.

Постановка завдання. З огляду на наведене автор поставив за мету комплексно дослідити діяльність місії УНР під головуванням С. Дельвіга та підписану ним Умову про припинення військових дій з Польщею.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тоді, коли Є. Петрушевич та військово керівництво УГА роздумували над подальшими планами боротьби з польським агресором, Головний отаман С. Петлюра та уряд УНР вирішили за будь-яку ціну укласти перемир'я з Польщею. Він за посередництва Польщі намагався порозумітися з Антантою й таким чином забезпечити підтримку західних держав у боротьбі з більшовицькою загрозою. З цієї метою було вирішено відправити до Львова місію на чолі з С. Дельвігом.

Ще 31 травня 1919 р. С. Петлюра надіслав до NDWP (Начальна команда військ польських) телеграму, в якій зазначив, що надає військовій делегації УНР на чолі з генералом С. Дельвігом повноваження про підписання умови припинення

бойових дій з польською стороною [16, р. 167]. На вихідному етапі переговорів мала бути погоджена між сторонами військова демаркаційна лінія, після чого мали відбутись політичні консультації щодо тривалого миру і спільної боротьби проти «більшовицького і білого імперіалізму Росії». Така делегація головного штабу Дієвої армії за ухвалою уряду УНР була вислана з Тернополя, де тоді перебувало все керівництво Директорії, а саме вранці 1 червня 1919 р.

Попередньо керівництво Директорії запропонувало галичанам приєднатися до прийдешніх переговорів. РДС ЗОУНР (Рада державних секретарів ЗОУНР), добре розуміючи, що будь-яка угода з Польщею можлива тільки коштом Східної Галичини, відмовилася включити до складу делегації своїх представників [8, арк. 66.]. Та все ж група старшин УГА на чолі з полковником Костем Слюсарчуком приєдналася до неї як військові експерти і спостерігачі. Присутній на засіданні політичного проводу ЗОУНР Осип Назарук занотував виразне застереження уряду: «Ні Наддніпрянська делегація, ні експерти не мають повноважень укладати договір з Поляками від імені Галичини» [7, арк. 32–32 зв.].

Місія генерала С. Дельвіга відбула з Тернополя 1 червня 1919 р., а вже в дорозі зустріла подальший польський наступ на Схід, а на наступний день Тернопіль був у руках ворога. Українська делегація приїхала до Львова 2 червня 1919 р. після обіду, та поселилася в готелі «Краків». Сюди українці приїхали автомобілем у супроводі двох польських офіцерів жандармерії [9, с. 1]. Ранком 3 червня 1919 р. українська місія була прийнята генералом В. Івашкевичем та повідомлена про те, що для проведення перемовин з Варшави буде направлена польська дипломатична делегація [12, с. 3]. Варто зазначити, що в складі місії УНР були тільки військові та жодного політичного представника. Це наводить на думку, що завданням місії було не підписання тривалого перемир'я, а тільки узгодження тимчасово припинення військових дій між поляками та українцями.

Місія С. Дельвіга повинна була спершу наполягати на демаркаційній лінії Бартелемі як умові українсько-польського перемир'я, проте у найгіршому разі укласти договір на умовах демаркаційної лінії по р. Золота Липа, тим самим забезпечивши хоча б якусь, нехай і дуже незначну базу для прогнозованої західноукраїнської боротьби з більшовиками [3, с. 302]. Приїзд української миротворчої делегації вселив ще

більшу впевненість польського керівництва в перемозі. В інтерв'ю впливовому паризькому виданню прем'єр І. Падеревський заявив, «що Польща готова до справедливого миру з українцями на підставі взаємної автономії, а уряд в свою чергу визнає можливим порозуміння з С. Петлюрою» [10, с. 1]. Варто зазначити, що тут вона була штучно ізольована і не мала жодного зв'язку з керівництвом УНР, відповідно не могла отримувати оперативної інформації з фронту та стратегічних змін, які відбувались в цей час.

Тим часом битвою за Тернопіль завершився напружений етап боротьби за стратегічну ініціативу під час Чортківської офензиви УГА. Задіявши всі наявні резерви, польське командування Галицько-Волинського фронту тричі – над р. Стрипою, під Тереховою та під Тернополем – намагалось контрударами вирвати її з рук УГА. Проте йому не вдалося ні переламати перебіг подій, відкинувши українців назад до Збруча, ні хоча б зупинити переможну Чортківську офензиву УГА. Попередній досвід підказував польському верховному командуванню ще один, неодноразово випробуваний спосіб запобігти кризі. Якщо б пощастило під будь-яким підтекстом домогтися тимчасового припинення бойових дій, дорожчий час було б виграно без зайвих зусиль. У середині червня 1919 р. для такої спроби склалися сприятливі обставини [1, с. 13].

NDWP отримавши рапорт (довідь) від генерала В. Івашкевича про приїзд до Львова делегації С. Петлюри з метою припинення воєнних дій між польськими та українськими військами та покласти край кровопролитній війні в Східній Галичині. Взявши до уваги його пропозиції щодо об'єднаного походу проти більшовиків, вирішила теж надіслати до Львова власну делегацію в складі: генерала Еугеніуша Родзевича, полковників Сулімирського та Обертинського, майора Марянського, капітана Розвадовського і полковника Бернацького. Дана делегація мала повноваження для перемовин щодо припинення воєнних дій, які не стосувалися питань територіальних чи політичних. В інструкції було вказано, що тільки після повного припинення військових дій можуть розпочатися переговори, метою яких мав бути тривалий мир [Гунчак, р. 167–169].

7 червня 1919 р. у Львові розпочалися безпосередні переговори про припинення вогню між відрядженою командуванням армії УНР місією генерала С. Дельвіга та уповноваженою NDWP делегацією на чолі з генералом Е. Родзевичем [13, с. 3]. Члени української делегації вияви-

лися відрізаними від зовнішнього світу та будь-якої інформації про реальне воєнне становище, адже їхній приїзд до Львова збігся з початком Чортківської офензиви, про яку українські учасники переговорів нічого не знали [3, с. 312].

Переговори проходили досить складно, бо залежно від ситуації на фронті змінювалися й вимоги поляків. Українська делегація відстоювала «лінію Бартелемі» й «взагалі намагалася виграти терен для Галицької армії та Уряду, застерігаючи інтереси Соборної України» [5, с. 214]. Натомість у надісланих з Варшави інструкції для польської делегації прозвучали зверхні та самовпевнені ноті: «...польське військо, постійно просуваючись на схід на фронті Залізці – Збараж – Скалат – Чортків – Золотий Потік – Незвисько, ніде не зустрічає жодних підрозділів регулярної української армії. Місцеве населення без різниці національності інформує, що далі на схід таких підрозділів також немає» [1, с. 36].

Щодо ходу засідань, то після взаємного знайомства обох делегацій, згодом українській стороні о 9 год. вечора 7 червня були вручені документи із засадничими пунктами інструкції NDWP, на основі яких повинні проводитись переговори, в справі припинення військових дій. Опісля голова польської делегації Е. Родзевич звернувся до української місії з питанням, чи відомо їм де на даний момент перебуває регулярна армія УНР, а вразі відсутності такої інформації запропонував делегувати двох членів своєї місії до Дієвої армії та з'ясувати її місцезнаходження. Відповідь мала бути надана протягом 56 годин від часу виїзду зі Львова У відповідь голова української делегації С. Дельвіг заявив, що не може мати такої інформації так як місія вже тиждень не контактує зі своїм штабом, а відповідь на пропозицію надасть наступного дня [16, р. 179]. Така поведінка поляків пояснювалася тим, що вони майже не сумнівалися у власній перемозі, а на адресу командувача Галицько-Волинського фронту полетіли привітання з усіх куточків Польщі.

8 червня українська сторона, як і заявляла напередодні, о 9:30 надала відповідь, що вони принципово згодні з умовами інструкції NDWP, а також на виїзд двох своїх членів (Антончука і Липка) до головної команди військ УНР з метою збору найновіших даних щодо дислокації їхньої армії. Між тим, українська делегація в особі С. Дельвіга зажадала від польської сторони стримання військових дій в Східній Галичині. Вже о 10:30 українські делегати отримали перепустки для пере-

тину фронту під Чортковом і о 13:00 в товаристві польського підпоручника Урбана покинули Львів в напрямку Золочева.

О 15:00 генерал С. Дельвіг офіційно повідомив польську делегацію про виїзд полковників П. Липка і Д. Антончука до штабу українських військ, після чого відповів на засадничі пункти умов, поставлених йому на попередньому засіданні польською делегацією. В цілому погодившись на всі умови, все ж він зажадав, щоб українське цивільне населення, яке перебуває на території Східної Галичини, зайнятій польськими військами, було звільнене згідно 13 пункту інструкції для польської делегації. Далі С. Дельвіг заявив, що докладно можна буде обговорювати умови припинення військових дій після повернення членів української делегації з лінії фронту. Опісля голова української делегації описав відому йому військову ситуацію на польсько-українському фронті на час від'їзду до Львова. Він зазначив, що в результаті польської атаки на Луцьк була розбита резервна армія УНР та зайнята поляками залізниця Броди – Тернопіль, що суттєво ускладнило боротьбу з більшовиками. У своїй доповіді С. Дельвіг наголосив, що С. Петлюра в недалекому минулому має надію налагодити відносини з отаманами Григор'євим та Зеленим, звільнити Київ та цілу Україну від більшовицького ярма. Але дана акція можлива тільки після того, коли тилова армія УНР більш не буде атакована поляками. У відповідь Е. Родзевич заявив, що просування польської армії на схід зумовлене можливою більшовицькою офензивою та погодився відкласти початок перемовин до приїзду двох українських членів місії [16, р. 180–181]. Варто зауважити, що польські дипломати під час своїх виступів ставилися прихильно до наддніпрянців і особливо вороже до УГА.

11 червня 1919 р. польська делегація отримала повідомлення про те, що УГА несподівано атакувала Чортків, внаслідок чого поляки понесли великі втрати та відійшли на лінію р. Стрипа. Того ж дня після полудня командування Галицько-Волинського фронту отримало депешу, що на протилежному березі Збруча польські війська не зустріли більшовиків, а навпаки зконтактували з відділами УНР. А 10 червня в Підволочиську, зайнятому поляками з'явився український полковник, який сповістив про те, що армії УНР віддано наказ уникати бойових дій з поляками.

12 червня 1919 р. Е. Родзевич попередив українську делегацію, оскільки термін даний двом українським делегатам сплив, то потрібно продовжувати переговори з тими, хто залишився

в Львові. Своєю чергою українці попросили надіслати телеграфічний запит до польських фронтових військ, чи українські делегати не перетинали фронт у зворотньому напрямку. Біля 16 год. прийшла відповідь про те, що двоє членів української делегації нещодавно попрямували в сторону Львова і просять про призначення засідання 13 червня на 10:00 [16, р. 182].

Вже 13 червня 1919 р. вранці полковник П. Липко, складаючи звіт, на початку пояснив спізнення тим, що українські делегати поїхали іншою дорогою, та полонкою їхнього автомобіля. Далі він окреслив лінію зіткнення польських та українських військ, яка проходила на той час від Колодна до Збруча й до Гусятина, де заходила на територію Східної Галичини. На якій знаходилась група військ УГА М. Омеляновича-Павленка, сконцентрувавшись в районі Скали та Борщова. Дана лінія становила глибокий тил українських військ для боротьби з більшовиками. Між Волочиськом та Гусятином знаходився один постерунок, а зв'язок з М. Омеляновичем-Павленком утримується через Проскурів і Кам'янець-Подільський, який знаходився також в руках українців. Що стосувалось відділів більшовиків, то в тих днях вони були відкинуті по цілому фронту на кілька кілометрів від р. Збруч [16, р. 183].

Зі свого боку поляки в особі майора Маряньського звертали увагу на те, що відходу українських військ з Східної Галичини бажає цивільне населення в незалежності від національності, причиною таких думок є грабунки та знущання вояками українських військ. Відповідаючи на польські закиди, полковник Д. Антончук зокрема зазначив, що українська армія є єдиною силою та підпорядковується наказам Головного отамана С. Петлюри, що стосується і армії М. Омеляновича-Павленка як складової частини армії УНР. Щодо грабунків українського та польського населення, то в українській стороні є підтвержені відомості, що цими ганебними речами займаються в першу чергу польські військові.

Під час подальших перемовин генерал Е. Родзевіч вперто наполягав на лінії розмежування по р. Збруч, вважаючи її майбутньою лінією оборони проти більшовиків. Натомість генерал С. Дельвіг обстоював потребу відбудови українсько-більшовицького фронту від р. Прип'ять через Олевськ – Кожець – Острог і далі до р. Дністер. Для цього УНР потребувала й частини Східної Галичини, а також залізниці Броди – Тернопіль. В зв'язку з цим він запропонував польській стороні демаркаційну лінію генерала Жозефа Бартелемі по річ-

ках Буг – Стрий. Що стосувалось Волині, то тут зі слів С. Дельвіга, українська влада повинна була отримати значні території для зміцнення тилу та проведення мобілізації українського населення до власної армії.

У відповідь Е. Родзевіч відзначив, що від часу, коли була задекларована демаркаційна лінія Бартелемі, пройшло чимало часу, польська армія стоїть на відстані 100 км на схід від неї, а тому її відведення неможливе. Полковник П. Липко уточнив, що пропонується українцями лінія розмежування є тимчасовою, а майбутнє вирішення сталого кордону між Польщею та Україною буде справою Мирної конференції. Не зважаючи намагає української делегації, Е. Родзевіч вперто відстоював лінію по р. Збруч. В свою чергу П. Липко нагадав, що все ж таки частина Східної Галичини перебуває в руках УГА, на що польській делегації потрібно звернути увагу. Йдучи в дипломатичну атаку Е. Родзевіч поцікавився, чи відомо українській делегації, що вже кілька днів М. Омелянович-Павленко веде енергійну офензиву супроти польських військ, а не проти більшовиків. У відповідь С. Дельвіг зауважив, що українські війська після втрати Луцька в результаті повномасштабного польського наступу уникають будь-яких контактів з поляками. А М. Омелянович-Павленко, з його слів, розпочав наступ без наказу С. Петлюри, водночас наголошуючи, що «група Павленка наразі залишити Галичину не може» [16, с. 184–185].

Поляки під час переговорів прихильно ставились до Наддніпрянщини, а всю вину за свою війну проти України звалювала на «галицький націоналізм». Польські дипломати всіляко відтягували питання укладання перемир'я з представниками УНР, оскільки хотіли дочекатися в'яснення ситуації на польсько-українському фронті в напрямку Збруча, а з іншої сторони очікували повідомлень з дипломатичного фронту в Парижі. Поляки то не могли зібратись у повному складі, то очікували інструкцій з Варшави. Коли ж зрештою розпочались регулярні засідання делегацій, тоді польська сторона висунула такі умови: демаркаційна лінія між Польщею і Україною має проходити по річці Збруч та українська місія має зректися претензій щодо Галичини на користь Польщі. На такі польські вимоги С. Дельвіг відповів, що «його делегація не може взагалі переговорювати далі, бо не має на це уповноважень» [4, с. 94].

Тоді член польської делегації Т. Розвадовський зауважив, що дипломатичний представник УНР у Варшаві є іншої думки щодо цих польських вимог. На це генерал С. Дельвіг слушно заува-

жив, що коли насправді є у Варшаві такий представник, то українська місія бажає з ним зустрітись. Спершу польські дипломати не хотіли цієї зустрічі, але під категоричним натиском С. Дельвіг вони змушені були погодитись на це і заявили, що згаданого представника УНР направлять до Львова. Тут треба зауважити, що місія С. Дельвіга при відбутті з Тернополя інформувалась міністром закордонних справ УНР Андрієм Лівичим, який попереджав про можливе перебування у Варшаві дипломатичного представника УНР Б. Курдиновського, призначеного попереднім міністром К. Мацієвичем, зв'язку з чим, його повноваження анульовані.

Невдовзі на одному зі спільних засідань обох делегацій з'явився згадуваний Б. Курдиновський, якого Т. Розвадовський представив, як «дипломатичного представника УНРеспубліки у Польщі, полк. Курдиновського». Який зачитав членам української місії свої повноваження, підписані попереднім міністром зовнішніх справ УНР, К. Мацієвичем. Після чого Б. Курдиновський став переконувати, що Україна змушена робити Польщі значні поступки, бо «без допомоги Польщі УНР не може сама вибороти собі самостійности». Також він доводив, що українська делегація повинна погодитися без вагань на всі польські вимоги, навіть політичного характеру. Зважаючи на категоричну заяву міністра А. Лівичького, українська делегація відмовилася визнавати Б. Курдиновського діючим дипломатом УНР і висловила протест проти того, щоб він і надалі брав участь у засіданнях делегацій. З цим польська сторона погодилась і Б. Курдиновський більше на засіданнях не з'являвся, виїхавши назад до Варшави [4, с. 95–96].

Розуміючи, що галичани не погодяться з такими умовами, начальник польського генерального штабу полковник С. Галлер так інструктував членів власної делегації: «Для Верховного командування немає значення, чи генерал Омелянович-Павленко визнає дії делегатів Петлюри. З одного боку, Верховне командування прагне мати вільні руки щодо цього генерала та його наступальної акції, з іншого – бажає забезпечити стосунки з Петлюрою» [Гунчак, р. 198–199]. Відповідно, 13 червня 1919 р. українську сторону поінформували, що «на випадок недотримання умов угоди загонами українського війська, які перебувають на території Східної Галичини, польське верховне командування залишає за собою право застосувати до них такі санкції, які вважатиме необхідними, не порушуючи, водночас, умови про припинення бойових дій із формуваннями, які перебувають на

лівому березі Збруча (якщо ці останні зберігатимуть нейтралітет)» [16, р. 174–175]. Та все ж було видно, що поляки стали побоюватись щораз сильнішого поступу Чортківської офензиви УГА, а разом з тим вони не знали, що І. Падеревський та його опікун Ж. Клемансо виторгують в Парижі на Мирній конференції. Тому в кінці-кінців запропонували українській делегації лінію розмежування дещо на Захід від Збруча сподіваючись, що місія С. Дельвіга її прийме [4, с. 96].

На спільному засіданні 13 червня С. Дельвіг заявив, що «доказом неофіційного припинення бойових дій між поляками та українцями є наказ уникати прямих сутичок з поляками. А атаку М. Омеляновича-Павленка можна рахувати локальним непорозумінням, але в жодному разі не з прямого наказу С. Петлюри. Українська делегація надіється на встановлення лінії розмежування, та спільну боротьбу проти більшовиків, а в найближчому часі на тривале перемир'я між Польщею та Україною». На цьому ж засіданні голова української делегації поскаржився на брак інформації з головного штабу армії УНР та попросив зв'язку з Волочиськом, щоб в першу чергу запобігти офензиви УГА.

Взявши слово, Е. Родзевіч повідомив українських делегатів, що він не має повноважень для встановлення зв'язку з головною командою УНР, так як мусить отримати для таких дій інструкцію від NDWP. Тоді генерал С. Дельвіг запитав, чи NDWP має щирий намір боротися проти більшовиків? Стримати воєнні кроки на Галицькому фронті та зажадав письмового зобов'язання в цій справі. На це генерал Е. Родзевіч відповів, польська армія вже тривалий час веде боротьбу з більшовиками, що є найкращим доводом ширості намірів NDWP. Також із цією метою налагоджено контакт з Румунією в Східній Галичині. Поляки в свою чергу стримали свої воєнні кроки, але генерал М. Омелянович-Павленко розпочав воєнну акцію. С. Дельвіг поцікавився, чи після припинення бойових дій поляки закриють ті відтинки фронту проти більшовиків, де відсутні українські війська від Прип'яті до Дністра, та чи забезпечать поляки тил для української армії за рахунок частини територій Волині та Східної Галичини, які в даний час займають польські війська. Також українці сподівались на повернення частини залізничного парку втраченого ними на лінії Тернопіль – Броди. У відповідь Е. Родзевіч зазначив, що поки що польська делегація не отримала повноважень проводити перемовини у справі припинення воєнних дій з Варшави, але готова вести діалог в цьому напрямку [16, р. 185–186].

14 червня 1919 р. в 20:30 польська делегація отримала відповідні інструкції офіційно вести перемовини в справі припинення бойових дій з УНР. 15 червня 1919 р. втрата Тернополя і вимушений відступ Галицько-Волинського фронту різко змінили позицію Варшави. Її бажання мати вільні руки стосовно УГА раптово випарувалося. Зараз польські представники наполегливо вимагали письмового підтвердження, що М. Омелянович-Павленко підпорядковується наказам С. Петлюри та щоб йому звеліли негайно припинити наступ [16, р. 177]. Цього ж дня, об 11:00, Маряньський зачитав деякі пункти інструкції NDWP щодо припинення військових дій, в свою чергу С. Дельвіг зауважив, що членам його делегації потрібний час, щоб відредагувати відповідь на зазначені польською стороною умови.

Вже о 17:00 С. Дельвіг виклав основні тези відповіді української сторони, в яких, зокрема, йшлося про те, що: а) армія УГА є частиною Дієвої армії УНР; б) Головна команда УНР не має наміру воювати з поляками, а хоче об'єднатись з ними в спільній боротьбі проти більшовиків; в) М. Омелянович-Павленко повністю підлягає наказам Головного отамана С. Петлюри; г) щодо вимоги NDWP про стримання воєнних дій з боку УГА, то таку саму вимогу ставить українська делегація до польських агресивних дій; д) українські делегати пропонують встановити польсько-українську лінію розмежування на ділянці фронту, на якій знаходились польські та українські війська 1 червня 1919 р. о 16:00; е) для українських військ в незалежності від національності, кожен більшовик Росії є узурпатор, а більшовик-українець вважається зрадником; є) українська делегація в загальному погоджується з умова запропонованими польською стороною [16, р. 187–188].

Зі свого боку польська сторона вперто домагалася письмових зобов'язань від української делегації щодо справжніх відносин між генералом М. Омеляновичем-Павленком і С. Петлюрою та стримання військових дій проти поляків. Щодо демаркаційної лінії, то про неї польська делегація готова говорити після припинення будь-яких військових дій з обох сторін конфлікту. Зі свого боку С. Дельвіг знову поскаржився на брак інформації з головної команди Дієвої армії УНР, тому не може надати ствердних відомостей про військову акцію відділів Омеляновича-Павленка. Генерал Е. Родзевич під час дискусії поцікавився, чи відомо українській делегації про роль в якій нещодавно виступив генерал О. Греков в УГА. Полковник армії УНР П. Липко ствердно заявив, що О. Гре-

ков є головнокомандувач УГА, а М. Омелянович-Павленко йому безпосередньо підпорядковується. Український офіцер наголосив, що поляки, все ж, не дотримались попередніх домовленостей про обопільні ненапади і 14 червня 1919 р. зайняли Підволочиськ. На це Е. Родзевич відповів, поляки шукаючи контакту з українськими військами і виконуючи наказ NDWP дійти до р. Збруч, одразу після зайняття Підволочиська припинили своє просування на схід. Також ці дії були обумовлені безпековими заходами на території Східної Галичини, де населення наражалося на грабунки та знущання зі сторони дезертирів української армії. Для забезпечення захисту цивільного населення від нападу більшовиків потрібна регулярна армія і саме цю функцію намагалося виконувати польське військо [16, р. 189].

С. Дельвіг наполегливо доводив представникам польської делегації, що армія УНР залишила зазначені території, щоб уникнути військового контакту з поляками. Що ж стосується решти територій, то армія УНР була здатна забезпечити спокій і безпеку її мешканців. Зі слів Е. Родзевича полковник Д. Антончук зробив висновок, що поляки свідомо проводили офензиву до Збруча, не шукаючи будь-якого порозуміння з УНР. Полковник П. Липко підтверджуючи слова Д. Антончука повідомив, що, виїхавши з Тернополя до Підволочиська о 6.30 12 червня, не зустрів по дорозі жодного польського жовніра, натомість Підволочиськ на той час був у руках української армії, що міг підтвердити підпоручник польської армії Урбан, який супроводжував українських офіцерів до Підволочиська. Зі свого боку капітан польської армії Т. Розвадовський виправдовувався, що просування польських військ на схід супроводжувалось браком інформації про ситуацію в тому регіоні та внаслідок несподіваної атаки більшовиків, а в часі даного просування поляки не зустрічали жодних українських військ.

Генерал С. Дельвіг запевнив польську делегацію, що українці іменем головної команди військ УНР зобов'язуються швидко встановити порядок і адміністрацію територій, які займе українська армія. Е. Родзевич поцікавився в який спосіб українська сторона стримуватиме воєнні кроки щодо поляків. Щодо цього С. Дельвіг зазначив, що після отримання умов зі сторони поляків в цій місцевості керівництво армії УНР віддасть наказ про припинення військових дій, після чого відійде на домовлену попередньо лінію розмежування. Зі свого боку Е. Родзевич неухильно вимагав письмового зобов'язання зі сторони М. Омелянович-

Павленка щодо виконання наказів головного отамана УНР С. Петлюри. Це застереження поляків було зумовлене їхньою недовірою в питанні того, чи виконає М. Омелянович-Павленко умову припинення бойових дій, яка можливо буде підписана між поляками та українцями. Генерал С. Дельвіг запропонував, щоби припинення військових дій для можливості проведення подальших переговорів наступило одночасно з обох сторін конфлікту та одразу після встановлення тимчасової лінії розмежування. Е. Родзевіч пообіцяв дати ствердну наступного дня [16, р. 190–191].

Добре проінформована про зміни на фронті польська сторона двома руками вхопилася за пропозицію С. Дельвіга. Одночасно отримавши інформацію з галицького фронту про те, що галичани розбили п'ять польських дивізіонів вже майже на лінії Броди – Золота Липа, польська делегація погодилася на укладання умови про припинення вогню [3, с. 312].

16 червня 1919 р. після попередньої конференції Е. Родзевіча з С. Галлером, голова польської делегації представив на засіданні о 14:00 Умову припинення бойових дій (надалі Умова) українським делегатам. Згідно з якою, всі військові відділи обох сторін конфлікту відходять на лінію фронту, яка була станом на 1 червня 1919 р., а після дотримання всіх пунктів Умови, переговори про встановлення тривалого військового перемир'я перенесуть до Варшави. Українська делегація після узгодження деяких пунктів прийняла Умову запропоновану поляками, яка була підписана обома делегаціями о 23:30 [16, р. 191], а наступного дня її копію було направлено до Парижа.

Такий вибір С. Дельвіга пояснюється штучно створеною інформаційною ізоляцією, внаслідок якої українська делегація не мала змоги регулярно отримувати вказівки командування та звістки про події на фронтах [7, арк. 33]. У розпорядженні С. Дельвіга була тільки інформація, отримана членами його делегації в штабі Дісвої армії УНР ввечері 9 червня. На той час зв'язку з УГА у наддніпрянців не було [16, р. 180–182]. Не знаючи масштабу змін, викликаних Чортківською офензивою, генерал С. Дельвіг гадав, що на 15 червня позиції УГА знаходяться значно ближче до Збруча, ніж обрана ним лінія.

Інформація про підписання польсько-української Умови одразу з'явилася на шпальтах львівських газет, зокрема в повідомленні єврейського часопису «Chwila» читаємо, що «згідно з якою 21 червня 1919 р. о 6 год. ранку припиняються будь які бойові дії на польсько-українському

фронті. А після виконання всіх вимог умови, між поляками та українцями мають розпочатися переговори про перемир'я у Варшаві» [11, s. 1]. Тимчасова лінія розмежування військ мала проходити від Збруча північним берегом Дністра аж до східного берега ріки Золотої Липи. Далше на північ лінія проходила по східному березі Золотої Липи, але на південь від Бережан змішувалась на схід, залишаючи в польських руках залізничну станцію і місто Бережани. Далі вона проходила на схід від Тернополя так, що місто і значна прилегла територія відходили до Польщі. Відтак лінія Дельвіга мала звернути на північ в сторону джерел р. Стрипи і пролягати далі на північ до старого австро-російського кордону [4, с. 96].

Дана умова з погляду поляків мала підштовхнути керівників ЗОУНР до добровільного припинення боротьби. Це була справді хитромудра умова з боку поляків, тому що вона забезпечувала для них велику концентрацію військ у Тернополі і з огляду на те, що всі лінії оборони на східногалицькому Поділлі пролягали з півночі на південь, поляки могли будь-якої миті потужним ударом із Тернополя на Південь на протязі кількох днів знищити УГА [3, с. 313].

17 червня 1919 р. два члени української делегації залишили Львів о 7 год. ранку і виїхали в товаристві польського підпоручника Урбана до штабу військ УНР С. Петлюри, щоб передати текст підписаної Умови, вже о 12:40 вони перетнули лінію польських позицій під Зборовим [16, р. 191]. 22 червня «Gazeta Lwowska» повідомила, від командуючого УГА О. Греков надійшов лист, в якому йшлося про те, що НК УГА не погоджується на жодне припинення бойових дій, так як вона не наділяла нікого повноваженнями про такі дії. Далі в статті йшлося, що у поляків виникає питання про легітимність переговорників УНР в Львові, які запевняли, нібито УГА підлягає їхнім наказам. Репрезентанти коаліції Антанти повинні дізнатися про факт недотримання українцями умов перемир'я. А заодно весь світ має зрозуміти, чого варті мирні перемовини з українцями [14, s. 5].

24 червня 1919 р. був оприлюднений офіційний комунікат Варшавського генерального штабу від 21 червня в якому вказувалось, що командуючий УГА О. Греков повідомив польську сторону про невизнання Умови, підписаної між делегатами С. Петлюри та поляками, а отже, припинення бойових дій з ініціативи українців зірване [15, s. 1]. З вищесказаного можна зробити висновок, що польсько-українській Умові, підписаній С. Дельвігом та Е. Родзевічем 21 червня 1919 р., не суди-

лося бути реалізованою через Чортківський наступ УГА, але поляки, використовуючи її та посилаючись на неї, апелювали проти «протиправного» поведіння УГА.

Для ЗОУНР тимчасове припинення бойових дій означало провал узгодженого 13 червня 1919 р. вищим політичним і військовим керівництвом плану подальшої визвольної боротьби. Ратифікація підписаної генералом Дельвігом Умови означало б для галичан добровільне самогубство, а для наддніпрянців – свідому зраду. Вмотивовану і вичерпну відмову польське командування отримало листом, датованим 19 червня 1919 р.: «Довідавшись від заступників отамана Петлюри, що у Львові проходять переговори про припинення військових дій з Польщею. НК УГА інформує, що ніхто не був уповноважений укласти таку умову від імені Західної Області УНР. Проте ми користуємося цією нагодою, щоби знову повторити, що ми завжди готові припинити війну про Польщі, підкоритися справедливому третейському суду Антанти та під її директивами долучити всі наші сили до загальної боротьби з більшовиками. Однак погодитися на якесь тимчасове припинення вогню ми не можемо» [2, с. 455–456].

Припинення польсько-української війни обіцяло С. Петлюрі як негайну допомогу УГА у боротьбі з більшовиками, так і бажану підтримку з боку Польщі й Антанти. На заваді стояла тільки непримиренна позиція керівників ЗОУНР, які аж ніяк не хотіли добровільно зректися власної території [1, с. 17].

Та все ж у боротьбі примітивного розрахунку зі здоровим глуздом перемиг останній. Не змінюючи офіційного ставлення до Диктатури, голова Ради народних міністрів Борис Мартос та виконувач обов'язків міністра закордонних справ Андрій

Лівицький 21 червня 1919 р. інформували генерала О. Грекова, що Головний отаман у згоді з урядом УНР «не вважає за можливе затвердити підписану 16 червня 1919 р. Умову про припинення військових дій» [6, арк. 81]. Варто зауважити, що відмовившись від ратифікації підписаної С. Дельвігом Угоди, С. Петлюри та його міністри, все ж, ніяк не могли забути відмови уряду ЗОУНР в її легітимізації. Жертвою цієї «політики» стала справа передачі УГА австрійських набоїв під час переможної Чортківської офензиви.

Висновки. Отже, С. Петлюрі не вдалося втілити в життя свій задум, за допомогою підписання Умови налагодити зносини із Польщею, так як керівники ЗОУНР не бажали будь-якого перемир'я з поляками, вважаючи їх головним своїм ворогом. У вище викладений період визвольної війни ЗОУНР та УНР, українці не зуміли створити єдину соборну збройну силу й виробити одну визвольну стратегію. А проведений аналіз спроб польсько-українських домовленостей про припинення війни свідчить, що вони не могли привести до широкомасштабних переговорів, які визнали б існування УНР та ЗОУНР, чого добивався український народ на своїх етнографічних землях. Польська сторона виходила з того, що Східна Галичина – інтегральна частина Польської держави і йшла на переговори тільки в критичні для неї моменти з метою, щоб виграти час і отримати військову допомогу за сприянням Антанти. Тож здобувши власну незалежність польський політичний та військовий провід за допомогою Антанти відмовив у такому ж праві українському народу. А Паризька мирна конференція своїм доленосним рішенням від 25 червня 1919 р. вирішила галицьке питання на користь Польщі, що робило подальшу збройну боротьбу УГА безглуздою.

Список літератури:

1. Дедик О. Чортківська офензива. Частина II. Львів : Астролябія, 2015. 192 с.
2. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали : у 5-ти т. Т. 4. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2008. 886 с.
3. Кучабський В. Західна Україна у боротьбі з Польщею та більшовизмом у 1918–1923 роках. Львів : Дослідно-видавничий центр Наукового товариства ім. Шевченка, 2005. 448 с.
4. Стахів М. Західна Україна: Нарис історії державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923. Скрентон, Т. 6. кн. 2. 1961. 204 с.
5. Тимченко Р. Відносини Української Народної Республіки й Західно-Української Народної Республіки (листопад 1918 – квітень 1920 рр.). К.: Інститут історії України НАНУ, 2013. 347 с.
6. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2188. Оп. 1. Спр. 54. 288 арк.
7. Центральний державний історичний архів України в місті Львів. Ф. 359. Оп. 1. Спр. 12. 35 арк.
8. Центральний державний історичний архів України в місті Львів. Ф. 361. Оп. 1. Спр. 163. 66 арк.
9. Chwila, № 138. Poniedziałek 2 czerwca 1919. s. 1.
10. Chwila. № 139. Wtorek 3 czerwca 1919. s. 1.
11. Chwila. № 157. Czwartek 19 czerwca 1919. s. 1.

12. Gazeta Lwowska. Nr. 127. Wtorek 3 czerwca 1919. s. 3.
13. Gazeta Lwowska. Nr. 133. Sobota 11 czerwca 1919. s. 3.
14. Gazeta Lwowska. Nr. 142. Niedziela 22 czerwca 1919. s. 5.
15. Gazeta Lwowska. Nr. 143. Wtorek 24 czerwca 1919 p. s.1.
16. Ukraine and Poland in Documents. 1918–1922. Edited by Taras Hunczak. Part I. New York-Paris-Sydney-Toronto, 1983. 456 p.

Lyzen Ye.V. S. DELVIG'S MISSION AND THE CONDITION FOR THE TERMINATION OF MILITARY ACTION WITH POLAND

The article reveals the reasons that prompted the Chief Ataman of the UPR Simon Petliura to send a mission to Polish-occupied Lviv, under the general leadership of General Serhiy Delvig, and to negotiate a temporary cessation of hostilities between the UPR and Poland. After all, according to S. Petliura, such a diplomatic move would allow to get rid of one of the opponents for a while, and to concentrate all available forces in the fight against the Bolsheviks.

It was proved that the mission formed by the Directorate, headed by S. Delvig, was to determine with the Polish side the direction of the demarcation line on the Polish-Ukrainian front, as well as to negotiate a lasting peace and joint struggle against the Bolshevik offensive. At the same time, the Ukrainian delegation had to defend the Barthelemy line as a demarcation line. In the event that this could not be achieved, S. Delvig had to seek a line that would run parallel to the line proposed by J. Barthelemy as little as possible to the east.

The course of meetings between the Ukrainian and Polish delegations, which took place from June 7, 1919 to June 16, 1919 in Lviv, is revealed. It was emphasized that as a result of these negotiations a controversial Condition for the cessation of hostilities was signed, which was not supported by the political and military leaders of the ZOUNR. Since the latter believed that any agreements with the Poles lead to territorial concessions of the UPR at the expense of Eastern Galicia. Instead, for S. Petliura, the Condition was to be the key to success in the war with Bolshevik Russia.

It was established that the Polish side went to sign the Agreement with the UPR delegation, under the pressure of the dangerous situation that developed at that time on the Galicia-Volyn front as a result of the Chortkiv offensive operation of the UGA. It was this circumstance that forced the Poles to sign an Agreement with the Ukrainians with a clearly defined demarcation line.

Key words: UNR, S. Delvig, E. Rodzevich, UNR mission, ZOUNR, Poland, S. Petliura, negotiations.